

Věda blíž lidem. Z udílení cen za popularizaci

Tři jména, tři vědní oblasti, tři různé přístupy. Jedno ale mají ocenění společné – zviditelňování svých oborů a dar srozumitelně a poutavě je vysvětlovat veřejnosti. Slavnostní vyhlášení těchto osobností, které předsedkyně Akademie věd ČR prof. Eva Zažímalová ocenila za popularizaci vědy, původně mělo otevřít festival Týden vědy a techniky AV ČR. Kvůli vládním opatřením v souvislosti s rozšířením onemocnění covid-19 však muselo být odloženo. Jména oceněných byla zveřejněna 11. listopadu 2020.

Dokážou hovořit o vědeckých tématech, která jsou někdy těžko uchopitelná, velice vzdálená nebo široce interdisciplinární. Ať už jde o otázky filozofického rázu, hmotu, jež stála na počátku vesmíru, anebo důležitost ochrany druhové biodiverzity, noví nositelé cen za popularizaci vědy – Milan Dufek, Vladimír Wagner a Petr Pyšek – již dlouhá léta zpřístupňují vědecké poznání.

Filozofie je pro každého

Mgr. M. Dufek se věnuje popularizaci v regionálním prostředí, zejména v kraji Vysočina. Je zakladatelem, ředitelem i hlavním organizátorem největšího filozofického festivalu v ČR – Evropského festivalu filosofie. Jeho hlavní myšlenkou je vyvést českou (i slovenskou) filozofii, vědu a literaturu z akademického prostředí a vrátit je do veřejného prostoru. Díky tomu festival, který se koná vždy ve Velkém Meziříčí, přibližuje přitažlivou formou témata letos už čtrnáctým rokem.

„Když jsme s festivalem začínali, byly pochybnosti, jestli by takový formát mohl v malém, neuniverzitním městě fungovat, nakonec se ukázalo, že volba na půl cesty mezi Prahou a Brnem, dvěma velkými centry české vzdělanosti, byla správná,“ říká. Žve na něj odborníky z různých sfér od ekonomiky po přírodní vědy a spolu s nimi se snaží filozofická témata překládat do lidské řeči. „Jména osobností jsou na jednu stranu lákadlem, ale také se občas stane, že jsou návštěvníci zpětně překvapeni, s jakými kapacitami oboru si tu mohli popovídat. Letos třeba se Zdeňkem Hostomským nebo Václavem Hořejším, jejichž expertizy zaznívají v televizi nebo rozhlasu.“

Protiklad, kontroverze, třecí plochy jsou zárukou zajímavých otázek a nosných diskuzí. Letošní ročník se snad ani nemohl věnovat ničemu jinému než hrozbám a příležitostem, debaty o koronavirové krizi ale doplnily přednášky o vesmírných rizikách, budoucnosti medicíny nebo robotiky.

Někdejší pedagog nyní připravuje další ročník festivalu, příští rok akce oslaví půlkalaté výročí. U té příležitosti by chtěl vydat publikaci mapující 15 let velkomeziříčského filozofického střetávání.

Z hvězdárny k výzkumu

RNDr. V. Wagner, CSc., z Ústavu jaderné fyziky AV ČR se dlouhodobě a intenzivně věnuje popularizaci jaderné fyziky, kos-

mologie a energetiky s důrazem na věcný pohled a kritické myšlení. Je autorem knihy Fukušima I poté (Novela bohemia, Praha 2015), v níž přibližuje události této katastrofy a likvidaci jejích následků. Na svém kontě má také přes 550 popularizačních článků. Vystupuje v televizních i rozhlasových pořadech, přednáší na Českém vysokém učení technickém v Praze i po celé republice a videa z jeho přednášek mají na internetu desítky tisíc zhlédnutí. Jeho nasazení pro popularizaci trvá bezmála 35 let. V další knize by se chtěl věnovat meziplanetárním letům, možnostem jaderného pohonu nebo termojaderným procesům.

„Mám tu výhodu, že obor, který jsem si zvolil, je velice atraktivní i pro laiky,“ tvrdí a vzpomíná na vlastní cestu k vědě. „Pro astrofyziku jsem se nadchl coby školák při návštěvě hvězdárny, i proto svou činnost směřuji hlavně k mladým. Nejde mi jen o to, vychovat vědecké následovníky, myslím, že ať už si zvolí jakýkoli obor – třeba i mimo výzkum – povědomí, že něco takového existuje a je to užitečné, jim prospěje.“

Dnešní doba podle něho nahrává těsnějším kontaktům mezi odborným světem a širší veřejností. Už jen díky internetu mají lidé k dispozici řadu výzkumů, výsledků bádání, a to i ve srozumitelné formě. „Když jsem jako malý něčemu nerozuměl, musel jsem vědci napsat. A než jsem dostal odpověď, trvalo to pěkně dlouho,“ říká, s tím, že i jemu občas chodí zvědavé dotazy. A s dalšími žáky a studenty se setkává ve školách, hvězdárnách a knihovnách po celé republice. S cyklem přednášek se obrací rovněž na starší ročníky posluchačů v rámci univerzity třetího věku. V době koronavirových restrikcí přispěl k sérii přednášek projektu Akademie věd Věda na doma.

Pro ochranu přírody

Prof. RNDr. P. Pyšek, CSc., je zakladatelem a vedoucím Oddělení ekologie invazí Botanického ústavu AV ČR a jednou z vůdčích postav tohoto oboru ve světě. Vytvořil klasifikaci invazního procesu, která se stala mezinárodním standardem. Vybudoval také databázi GloNAF zaznamenávající naturalizované nepůvodní druhy rostlin. Od r. 2014 se pravidelně řadí mezi nejcitovanější vědce světa. Často vystupuje v médiích, píše popularizační články a přednáší na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Svou rozsáhlou a pestrou činností zásadním způsobem přispěl k posunu poznání ekologie biologických invazí. Díky němu je Česká republika vnímána jako jedno z nejvýznamnějších center tohoto bádání.

„Když se hovoří o invazních druzích, dokáže si každý představit, o co jde. Možná lépe v případě živočichů, ale ani invazní rostliny nejsou pro lidi žádnou neznámou,“ říká a zmiňuje klasické příklady jako bolševník nebo akát. „Zásadní roli má v této oblasti člověk – právě ten většinou stojí za zavlečením nepůvodních druhů do krajiny

1

2

3

1 Milan Dufek, zakladatel a ředitel Evropského festivalu filosofie.

Foto z archivu festivalu

2 Jaderný fyzik Vladimír Wagner.

Foto J. Plavec, SSČ AV ČR

3 Petr Pyšek na konferenci České botanické společnosti v listopadu 2017.

Foto z archivu P. Pyška

a právě tak on má možnost jim zabránit v dalším šíření na úkor rostlin domácích. Proto je tolik důležité popularizovat témata, jako jsou biodiverzita a problémy související s globální změnou. Dotýkají se každého z nás a všichni můžeme přispět svou troškou do mlýna – přímo ve svém okolí.“ Mnohé ekologické otázky mají interdisciplinární charakter, k biologickým aspektům se přidávají ekonomické, sociologické, psychologické i etické – tímto směrem by se ve svém výzkumu do budoucna chtěl ubírat. Snahou je najít rovnováhu, jež zachová přirozenou různorodost organismů na Zemi. „Vždyť pokud si neudržíme biodiverzitu, přivedeme sami sebe k zánubě a pak nebude komu předávat ceny,“ uzavírá Petr Pyšek.

Více na www.avcr.cz